

Tanssin mennyttä metsällä on kolmiosainen artikkelisarja, jossa tanssin tutkija ja opettaja Anne Makkonen pohtii Englannissa Surreyn yliopistossa hyväksytyt väitöskirjatyönsä (2007) kautta kysymyksiä, jotka liittyvät tanssin ja sen menneisyyden tutkimiseen sekä suomalaiseen tanssiin 1920- ja 1930-luvuilla. Juttusarjan osat ovat Tanssi ja sanat (Tanssi 1/2008), Historia ja suomalainen tanssi, Mennyt *Loitsu* ja nykyiset *Loitsut*. Väitöskirjan kirjallinen osuus löytyy netistä osoitteesta www.makkonen.kotisivukone.com

TANSSIN MENNYTTÄ METSÄLLÄ

- osa 2 Historia ja suomalainen tanssi

Käsityksemme suomalaisen tanssin historiasta ei rakennu vain kirjoituksista tai tutkimuksista, vaan se tulee näkyviin myös muissa menneisyyden esityksissä. Niitä ovat muun muassa valokuvat, suulliset kertomukset, muistot ja keskustelut. Tanssin kohdalla menneisyyden jäljet ovat läsnä myös itse tanssissa ja sen harjoittelussa, mutta useimmiten ilman tietoista sanallistamista. Jokainen meistä on omalla - ehkä hyvin suppealla ja huomaamattomalla tavallaan - osallinen suomalaisen tanssin menneeseen ja jokaisella on jonkunlainen käsitys siitä.

Suomen tanssin menneisyyden kartoittaminen ja tulkitseminen on suurelta osin vielä hyvin yleisellä ja pinnallisella tasolla. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että tanssimme menneisyyttä koskevissa kirjoituksissa toistuvat usein samat ilmaisut, sanat, nimet ja kuvat. Historia jähmettyy helposti kapeaksi ja yksitoikkoiseksi ymmärrykseksi, josta on vaikea ja työläs päästä eroon - kokea, nähdä ja ymmärtää toisin.

Menneisyys mennyt – historia nyt

Tässä yhteydessä on hyödyllistä tarkentaa sanojen 'menneisyys' ja 'historia' välistä suhdetta. Menneisyys sellaisena kuin se tapahtui, on meille saavuttamaton. Historia on menneisyyden tulkintaa - puhuttua, kirjoitettua, kultua, katsottua tai tanssittua historiaa.

Menneisyys on ollut ja mennyt, mutta tarinat luodaan aina tässä hetkessä. Ne eivät rakennu itsekseen menneisyyden jälkeensä jättämistä jäljistä tai muistoista, vaan erilaiset menneisyyden tulkinnat tuottaa aina omaan aikaansa sidottu ihminen.

Historia ei ole pysyvä totuus menneestä, vaan tulkintamme on jatkuvasti muuttuvaa ja monimerkityksellistä. Historia ei ole siis objektiivinen kertomus tai esitys, mutta tämän päivän historiallisessa tutkimuksessa historioitsijan velvollisuus on olla mahdollisimman läpinäkyvä oman toimintansa suhteen.

Mennyttä ei voi panna tutkimuslaboratorioon ja objektivoida itsestä erilliseksi tutkimuksen kohteeksi, vaan tulkitsijan omat mieltymykset, painotukset, intohimot ja toiveet ovat väistämättä mukana erilaisissa historioissa.

Tanssi osana kansallista kulttuuria

Suomen taidetanssin historia ei ulotu kauas. Suomalaisten tanssijoiden esitystoiminta käynnistyi baletin sekä varhaisen modernin tanssin esityksin 1900-luvun alussa. Kotimaisen taidetanssin syntyä edelsivät tanssivierailut ja ulkomaisten opettajien voimin alkanut opetustoiminta. Kiinnostus Suomen

tanssin menneeseen heräsi jo 1920-luvun lopulla.

Ensimmäiset historialliset katsaukset syntyivät tuolloin ja tulevina vuosikymmeninä pääasiassa kulttuuri- ja tanssikirjoittaja Raoul af Hällströmin kynästä. Kirjoituksissaan hän halusi sitoa nuoren kotimaisen tanssitaiteen osaksi kansallista kulttuuria ja sen instituutioita.

Tämä näkyy selkeästi af Hällströmin artikkelikokoelman *Siivekkäät jalat* (1945) suomalaista tanssia kartoittavissa artikkeleissa. Hänen kertomuksensa alkaa Aleksis Kiven hurmanneesta saksalaissyntyisestä tanssijattaresta Alina Frasasta ja etenee erilaisten "ensimmäisten" suomalaisten tanssin toimijoiden kautta kansakunnan oman baletin syntymiseen ja sen varhaisvaiheisiin.

Innokkaana balettomanina tunnetun af Hällströmin suhde varhaiseen moderniin tanssiin eli vapaaseen tanssiin oli ristiriitainen. *Siivekkäissä jaloissa* af Hällström esittelee vielä monia vapaan tanssin edustajia ja odottaa innokkaana aikaa "jolloin ei enää ole kahta keskenään vihamielistä tanssisuuntaa." Toisen maailmansodan päätyttyä af Hällströmin äänensävyt muuttuivat ja hän keskittyi värikästä kieltä käyttäen saksalaisen "plastillisen amatsoonimentaliteetin" saastuttaman modernin tanssin pois kitkemiseen ja todellisen tanssitaiteen eli baletin esiin nostamiseen.

Baletti kaipaa uudelleentulkintaa

Af Hällströmin ja Irma Vienola-Lindforsin Kansallisbaletin historiassa (*Suomen Kansallisbaletti 1922-1972*, Musiikki Fazer 1981) baletti näyttäytyy itseriittoisena, totaalisisessa kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa tyhjiössä elävänä taidemuotona. Teoksen sivuja eivät todellakaan rasita sen enempää baletin sisäisten riitojen esittely kuin suomalaisessa tanssissa, taiteessa, kulttuurissa ja yhteiskunnassa tapahtuneet muutoksetkaan.

Kirjan Suomen tanssin alkuaikoja esittelevässä johdannossa esimerkiksi varhainen moderni tanssi on supistettu Maggie Gripenbergin esittelyksi ja ilman analyysia jää kiintoisa kysymys sodan jälkeisten poliittisten ja kulttuuristen neuvostosuhteiden vaikutuksesta Kansallisbaletin toimintaan ja ohjelmistoon.

Tämän teoksen jäljiltä suomalaisen baletin vaiheet suorastaan huutavat uutta tulkintaa. Sitä ei ole kuitenkaan saatu, vaan määrältään vähäisten tanssikirjoittajien ja tutkijoiden huomio siirtyi 1980-luvulta alkaen asemansa vihdoin legitimoineeseen moderniin tanssiin ja sen menneisyyteen. Af Hällströmin luoma kapea ja paljon toistettu varhaisen suomalaisen tanssin narratiivi alkoi vähitellen laajeta ja monipuolistua.

Akateemista tanssin tutkimusta

Tanssi alkoi 1980-luvulla herättää akateemista kiinnostusta. Tuolloin tehtiin useita vapaata tanssia ja sen edustajia käsitteleviä pro gradu -tutkielmia. 1990-luvulla vaivihkaa vilkastunut tanssin tutkimus ei kuitenkaan suuntautunut postmodernin ajan hyljeksimään historiaan, vaan enemmän nykyhetkeen ja ehkä eniten käytettynä tutkimuksellisenä viitekehysenä on toiminut fenomenologia.

Historiallinen tutkimus on edennyt verkkaisesti muutamien opettajien ja tutkijoiden voimin. Tehtyjen ja meneillään olevien väitöskirjojen tutkimusaiheet suuntautuvat tanssitaiteemme varhaisvaiheisiin sekä modernin tanssin 1960- ja 1980-lukuihin.

Oman mielenkiintoisen lisän tanssinhistorian tulevaisuuteen tuo kasvava vanhenevien tanssijoiden joukko. Ikääntyminen saa tanssijat pohtimaan mennyttä ja oman tanssijuuden historiallista kerroksellisuutta. Jos tanssin ruumiillistettu kokemus menneestä yhdistyy onnistuneesti historian tutkimuksen uusiin tuuliin, voi suomalaisen tanssin menneisyys tulevaisuudessa avautua kirjallisten muistelmien ja tutkimusten lisäksi tanssittuina menneisyyden esityksinä.